

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 11, Aralık 2017, s. 379-396

Dr. Ahmet USLU

Dumlupınar Üniversitesi, ahmet.uslu@dpu.edu.tr

HÜSEYİN SU HİKÂYELERİNDE ÇOCUK ANLATICI ve BAKIŞ AÇISININ KULLANILIŞI VE İŞLEVİ

Özet

Anlatı türlerinin temel unsurlarından biri olan anlatıcı ve bakış açısı, kurguyu etkileyen bir öneme sahiptir. Bu nedenle bir eserdeki anlatıcı ve bakış açısının incelenmesi eserin derin anlam yapısının çözümlenmesinde etkilidir. Çocukların saf duygu ve düşünceleri, gerçekliğin ifade edilmesinde ve toplumsal yozlaşmanın eleştirilmesinde yazar için oldukça etkili bir yoldur. Çocuğun kullandığı ve algıladığı dil ile yetişkin okurun kullandığı dil farkı, eserde bir çift katmanlılık oluşturur. Yazarın ve okurun yetişkin olması, çocuk anlatıcının anlatısı ile aralarında bir mesafe meydana getirir. Bu çalışmada son dönem Türk hikâyeciliğinde “Yeni Gelenekçiler” olarak anılan hikâye yazarlarından Hüseyin Su’nun bazı hikâyelerinde kullandığı çocuk anlatıcı ve bakış açısını; anlatıcı ve anlatı mesafesi, çift katmanlılık, değer yargılarının eleştirisi, kültürel ve toplumsal önyargıların ötesindeki gerçeklik başlıkları altında inceleyeceğiz. Hikâyelerde çocuk anlatıcı ve bakış açısının kullanılması yazara geleneğin anlatılması ve modern zamanda kaybolan değerlerin eleştirilmesi açısından önemli bir imkân sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Su, Çocuk bakış açısı, bakış açısı, çocuk anlatıcı, anlatı tekniği.

THE USE AND FUNCTION OF CHILD NARRATOR AND THEIR POINT OF VIEW IN SHORT STORIES OF HÜSEYİN SU

Abstract

The narrator and their point of view, which are among the main issues of narrative forms, have great importance in affecting fiction. Therefore, evaluating the narrator's point of view in the deep analysis of a literary work proves to be effective. The thought and emotions of children is among the best ways of presenting reality and criticizing the social corruption in literary works. The difference between the languages the child and the adult use and perceive presents double layers in narration. The fact that the writer and the reader are adults indicates a distance between narrator and narration. In the present study, we are going to analyze some short stories of Hüseyin Su, who is accepted among "Yeni Gelenekçiler" in the history of Turkish Short Stories, in terms of child narrator and their point of view, the distance between narrator and narration, double layers in narration, criticism towards values and reality beyond cultural and social biases. The use of child narrator and their point of view in short stories gives the author an opportunity on presenting the traditional and criticizing the values lost in modern times.

Keywords: Hüseyin Su, Child's point of view, viewpoint, child narrator, narrative technique.

Giriş

Her anlatı mutlaka bir anlatıcıya sahiptir. Bu durum anlatı türlerinin temel unsurları arasına anlatıcı ve bakış açısı kavramlarının yerleştirilmesini zorunlu kılar. Yazarın sözünü emanet ettiği anlatıcı, kimi zaman yazarla karıştırılsa da tamamen kurgusal dünyaya aittir. Ancak anlatıcı, okur ile yazar ve eser arasındaki ilişkiyi sağlayan güçlü yapısı nedeniyle gerçek dünya ile de yakın ilişki içerisindedir. Anlatmaya dayalı türlerde olayların okura kimin gözünden, kimin ağzından ulaştığı sorusu bakış açısı sorunsalını doğurur. Bu nedenle de başta roman ve hikâye olmak üzere anlatmaya dayalı bütün türlerde olay, olayı aktaran anlatıcı ve bakış açısı vardır.

Metin incelemelerinde anlatıcı ve bakış açısının belirli kavramlar aracılığıyla değerlendirilmesi anlayışı kabul görmüş durumdadır ve teorik çalışmalarda temel teşkil eden terminoloji hemen hemen yerleşmiş durumdadır. Biz bu çalışmada bu terminolojinin sayım ve dökümünü yapmayacağız.¹ Anlatıcı ve anlatıcıya bağlı olarak bakış

---

¹ Anlatıcı ve bakış açısı sorunsalı ile ilgili bkz. : Aktaş Şerif (1984), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Birlik Yayınları. ; Aktaş Şerif (2008), "Anlatım ve Anlatım Türleri Üzerine", *Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, Ankara: Akçağ Yayınları. ; Alain Robbe-Grillet (1989), *Yeni Roman*, İstanbul: Ara. ; Çetin Nurullah (2003), *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Öncü Basımevi. ; Çetişli İsmail (2004), *Metin Tahlillerine Giriş/ 2 (Hikâye-Roman-Tiyatro)*, Ankara: Akçağ. ; Çiftlikçi Ramazan (1994), "Romanda Anla-

açısı tercihinde çocuk özneyi kullanan Hüseyin Su'nun hikâyelerinde bu tercihin işlevi ve kurguya olan etkisi asıl odak noktamız olacak. Son dönem Türk hikâyecileri arasında "Yeni Gelenekçiler" arasında anılan yazar, hikâyelerinin birçoğunda çocuk anlatıcı ve bakış açısını kullanır. Yazarın bu tercihinin anlatıya ne kattığı, dile, anlatı tekniklerine, yazarın mesajının iletilme biçimine, anlatı mesafesine etkisinin ne olduğu sorularına cevap arayacağız.

Bakış açısının tespit edilmesi, yazarın anlatısını hangi öğeler üzerine kuracağını, odak noktasının ne olacağını, varsa çatışmaları nasıl ve hangi açılardan ele alınacağını belirlenmesini sağlar. Eserde kullanılan bakış açısı anlatımın değişik düşünce dizelerini sıraya koyar; sanatçının önemliyle önemsiz, can alıcı ile geçici öğeler arasında bir seçim yapmasını sağlar (Lukacs 1975: 37, akt. Tekin 2014: 53). Yazarın, bakış açısını kullanmak üzere seçtiği kişi anlatıdaki en önemli kişidir (Tekin 2014: 54). Kahraman - anlatıcının bakış açısının kullanıldığı anlatılarda, anlatıcı, söz konusu kahramanın gözlem yeteneği, tecrübesi ve bilgi seviyesiyle sınırlıdır. Metnin yapısı ve üslubu üzerinde, kahraman- anlatıcının kültür seviyesi, mizacı, dikkati ve içinde bulunduğu sosyolojik ve psikolojik şartlar etkili olur. Dil, bu anlatıcının mizaç ve kültürüne göre şekillenir. Bu tür metinlerde kahraman-anlatıcı daima ön planda, eserin merkezindedir (Aktaş 1991: 100-101).

Anlatıcı ve bakış açısı kavramları aynı zamanda anlatı mesafesi kavramını da beraberinde getirir. Anlatı mesafesi, anlatıcının metinde görünme durumuna göre değişkenlik gösterir. Anlatı mesafesi, tekil ve bağımsız anlatıcının bulunduğu (diegetik) anlatılarda büyük, anlatıcının görünmez olduğu ve bakış açısının kullanıldığı (mimetik) anlatılarda düşüktür. Okur, anlatı mesafesinin büyük olduğu metinlerde anlatıcının anlatma eylemine doğrudan tanık olur ve olayları anlatıcının doğrudan anlatımıyla belli bir zihinsel mesafeden, bulunduğu zaman mekân ayrımı içinde öğrenir. Olayların geçmişte olup bitmesi, anlatıcının olaya uzaklığı bu anlatılarda okurun olayla bütünleşmesine engel olur. Anlatı mesafesinin küçük olduğu metinlerde ise anlatıcı aradan çıkartıldığı için olaylar, okurun gözü önünde canlandığı için okur olaylara doğrudan tanık olur. Bu nedenle mesafe kısalmış ve okur yapıyla özdeşleşebilir (Sözen 2008). Genel olarak anlatı mesafesi, okurun bakış açısı ile yazarın bakış açısını kullandığı karakterin

---

tıcı ve Bakış Açısı Problemi", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 508, s. 290-294. ; Forster, E.M. (2001), *Roman Sanatı*, (Çev. Aytür, Ü.), İstanbul: Adam Yayınları.; Güzelşen, Mehmet Rifat (1978), *Roman Kurgusu ve Yapısal Çözümleme: Michel Butor'un Değişim'i*, İstanbul: İ.Ü. Yayınları. ; Sazyek Hakan (2013), *Roman Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Hece Yayınları. ; Sözen Mustafa (2008), "Anlatı Mesafesi- Anlatı Perspektifi Kavramları, Sinematografik Anlatı ve Örnek Çözümler". *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 4 (8): 123-145. ; Tekin Mehmet (2002), "Bir Kurgu Sorunu Olarak Bakış Açısı", *Hece* (Türk Romanı Özel Sayısı), Ankara: Hece.; Tekin Mehmet (2006), *Roman Sanatı 1*, İstanbul: Ötüken. ; Ünal Aytür (2009), *Henry James ve Roman Sanatı*, İstanbul: YKY.

bakış açısı ile arasındaki mesafedir. Bir öykü, karakterin bakış açısından algılanıyorsa anlatı mesafesi çok düşüktür. Üçüncü tekil kişi anlatıcı, ben-anlatıda olduğu gibi anlatıcı ve kahramanı aynı anda kapsıyorsa buradaki anlatı mesafesi de oldukça düşüktür (Al-Qasem 2009: 7). Metinde bakış açısı yansıtılan karakterin adı her kullanıldığında, okur farkına varmaksızın biraz geri çekilir, çünkü hiç kimse kendini adıyla düşünmez ve okur bunun farkındadır (Al-Qasem 2009: 11). Bu nedenle yazar, bakış açısını kullandığı karakterin adını vermektan kaçınır. O, ismi ile değil bizzat varlığı ile metinde görülür.

Bir metinde anlatıcının ya da bakış açısı kullanılan karakterin çocuk olması, metnin dil ve yapı bakımından farklılıklar göstermesine neden olacağı gibi, anlatı mesafesinin yetişkin yazar – çocuk anlatıcı / çocuk bakış açısı – yetişkin okur arasındaki üçlü düzlemde daralıp genişlemesine de neden olur.

Çocuk anlatıcı ve bakış açısının kullanıldığı metinlerde görülen önemli bir farklılık anlatımda çift katmanlılığın oluşmasıdır. Çocuk ve yetişkin birey arasındaki zihinsel ve duygusal farklar, algılama ve anlatma tarzlarının da farklı olmasına neden olur. Yetişkin yazar, çocuk karakterin anlayamadığı ya da tam olarak adlandıramadığı şeyleri, yetişkin okurun anlayabildiğinin farkındadır. Anlatılan ve yorumlanan arasındaki bu farklılık anlatıda çift katmanlılığı oluşturur. Çift katmanlılığın oluşması iki farklı anlatı mesafesi doğurur: 1) Yazarın yetişkin olmasından doğan mesafe 2) Okurun yetişkin olmasından doğan mesafe. Yazar, anlatıyı çocuk bilinci ve sözcük dağarcığına dönüştürürken okur da bu bilinç ve sözcük dağarcığını yeniden yetişkin bilincine dönüştürür (Akyıldız 2016: 102). Burada çocuk anlatıcının kullanıldığı hikâyelerde özellikle hisler ve sezgilerin ön planda olduğunu hatırlatmak gerekiyor.

Çocuk anlatıcı ve bakış açısının kullanıldığı metinlerde dil de farklılık gösterir. Dildeki bu farklılık yazar için de ele aldığı sorunları farklı bir bakış açısı ile sorgulayabilme imkânı tanır. Çocuk, yetişkinlerin dünyasına kendi penceresinden bakar ve onların göremediği birçok şeyi görür ve her şeyi sorgular. Toplumun sosyal ve siyasi yapısına olan uzaklıkları nedeniyle sorunlara farklı bir açıdan yaklaşır. Bu yaklaşım dil kullanımını da etkiler. Çocuğun aynı zamanda metinde aktör olarak da yer alması merak, naiflik ve saflık gibi özelliklerin görülmesini sağlar. Çocuk kendi dünyasından, kendi değer yargıları ile büyüklerin dünyasını eleştirir, yorumlar ve anlamlandırmaya çalışır. Çocuğun, yetişkinlerin dünyasında yer edinen kültür kodlarını doğru bir şekilde yorumlayıp çözmesi zordur. Bu nedenle de çocuk sadece gördüklerini düz bir şekilde anlatırken zaman zaman da kendi dünyasında bu kodları eksik ya da yanlış da yorumlayabilir.

Çocuk bakış açısı, sosyal eleştiri ya da yetişkinlere ait değer yargılarının eleştirilmesi için de bir araç olarak kullanılabilir. Yetişkinlerin sadece değer yargıları değil, algılama biçimleri de farklılık gösterir. Çocuk kültürel bilinçaltının, önyargının ve kazandırılmış değerlerin neden olduğu sapmalardan arınmış bir bakış açısına sahiptir. Yetişkinlerin sahip olduğu deneyimlere de sahip olmadığı için önyargılardan da uzaktır. Bu nedenle çocuk anlatıcının ve bakış açısının kullanıldığı metinlerde gerçeğin değiştirilmeden aktarıldığı gibi bir izlenim oluşur, eserde gerçeklik bir üst seviyeye taşınır.

Sosyal ve siyasi alanda toplumun kapalı olduğu ya da açıkça söylenmesinin tepki meydana getireceği durumlarda da yazar, çocuk bakış açısının arkasına gizlenir. Bu bir anlamda yazar için kaçış noktasıdır.

Yazarın zaman zaman arkasına sığındığı zaman zaman da farklı bir pencere oluşturma hedefini taşıdığı çocuk bakış açısı, yazar için bir özgürlük alanı oluşturur. Çocukluğun saflığı, içtenliği yazar için bir sığınak oluşturur. Bu noktada çocuk bakış açısı yazar için de bir imkân olarak görünmektedir. Bu genel açıklamalardan sonra Hüseyin Su'nun hikâyelerinde kullandığı çocuk anlatıcı ve bakış açısının kullanılışı ve işlevini incelemeye geçmek istiyoruz.

Hüseyin Su, sekiz hikâyesinde çocuk anlatıcı ve bakış açısından yararlanır. Biz bu hikâyeleri anlatıcı ve anlatı mesafesi, çift katmanlılık, değer yargılarının eleştirisi, kültürel ve toplumsal önyargıların ötesindeki gerçeklik başlıkları altında inceleyeceğiz.

1. Anlatıcı ve Anlatı Mesafesi

Hikâye ya da romanın anlatıcısı, olayı okura değişik konumlarda ve görevlerde karşımıza çıkabilir. "Anlatıcı, kurmaca dünyada geçen olayları kendi isteğine, özel tercihlerine, beğenisine ve imkânlarına göre aktarır." (Çetin 2008, 105) Hüseyin Su, çocuk anlatıcı ve bakış açısını kullanırken tamamen anlatısını çocuğa emanet etmez. Hikâyelerde olayları anlatan ve kendi tercihlerine, beğenisine ve imkânlarına göre anlatan çocuk anlatıcı, yetişkinlerin imkânlarından yararlanır. Çocuk anlatıcılar, zamanın ve mekânın yetiştirdiği hayatı ve olayları gerçekçi yorumlayabilen olgunluktadır. Yazarın, hikâyelerinde aynı zamanda aktör olarak da yer alan çocuklar, yazarın kendileri için oluşturduğu dünyada yetişmiş, geleneksel aile yapısı içerisinde belli bir bilinçle sahiptir. Çocuklar hem aktör hem de anlatıcı olduğu için bu hikâyelerde anlatı mesafesi küçüktür. Okur, olayları ya da durumları çocuk anlatıcının penceresinden görür ve gözü önünde canlandırır.

Hüseyin Su, hikâyelerinde geleneksel aile yapısına ve geleneğin ahlak, gelenek ve göreneklerine önem verir. Bu nedenle de hikâyelerde çocuklar, geniş aile içerisinde yetişmiş, aile terbiyesini almış kişilerdir. *Gülşefdeli Yemeni* hikâyesinde ailenin yanında

kalan hala, *Gömleği Yırtık Kırmızı Gül*'de babaanne, *Alnımı Uzatıyordum Rüzgârın Dudaklarına*'da amca, çocuk kahramanın yetişmesinde ve hayatında önemli bir yere sahiptir.

Gülşefdeli Yemeni hikâyesinde geriye dönüş (flashback) yapılarak çocukluk zamanları anlatılır. Hikâyenin başında ve sonunda kahraman anlatıcı bir yetişkindir. Olayı anlatan kahraman-anlatıcı nişanlanmış, yirmili yaşlarda bir delikanlı olmasına rağmen geçmişin anlatıldığı bölümlerde bir çocuğun bakış açısını kullanır. Çocuk bakış açısı kullanılmış olsa da bu hikâyede olgun bir çocuğun/yetişkinin varlığı hissedilir. Ailede halanın varlığı, gerek çocuklar gerekse de anne ve babanın hayatında yönlendirici bir etkiye sahiptir. Hikâye dört kardeş olan çocuklardan aynı zamanda kahraman-anlatıcının, nişanlısı ile halası arasında geçen olayla başlar. Hikâyede, kahraman-anlatıcının nişanlısının halasının kendi çeyizinden çıkartarak hediye ettiği eşyaları küçümsemesi karşısında nişanın bozulması asıl olayı oluşturur. Nişanlısının bu hareketi karşısında halasının kırıldığını, üzüldüğünü gören kahraman anlatıcı, geçmişe dönerek halasının kendisi ve ailesi için ne kadar önemli olduğunu anlatır. Okur, halayı ve ailenin diğer bireylerini, arada geçen olayları kahraman anlatıcının bakış açısı ile görür. Anlatıcının halanın gençlik dönemi ile anlattıkları haladan nakildir. Bu bölümlerde de anlatıcı, kendi değer yargıları ile zaman zaman araya girer. Bu bölümler aynı zamanda anlatı mesafesinin büyüdüğü kısımlardır.

Hikâyenin başında yetişkin olarak görülen kahraman-anlatıcının kullandığı dil, geri dönüş yapılan bölüm ile farklılık gösterir. Nişanlısı ile ayrıldığı ânı anlatan anlatıcı, mecazlı ve bir çocuğa göre eğitim ve kültür seviyesi daha yüksek ifadeler kullanır: “Parmağımızdaki yüzüklerimiz daha yerlerini ısıtmamıştı bile. Ağzından çıkan sözün bu denli ağır düşeceğini kestiremedi belli ki, düşünemedi enine boyuna. Demek ki onun gırtlığı dokuz boğum değildi. Sözünü geri almak, sözün açtığı yaraya merhem olmuyordu işte, yırttığı yeri yamamıyordu. İki yıldan beri özenle dokuduğumuz kumaş bir ânda yırtıldı gitti. O yara, kanayıp duruyordu şimdi gözlerimizin önünde...” (Su 2015c: 7) Ancak çocukluk dönemini anlatırken anlatıcı daha sade, mecazsız bir dil kullanır. Çocukluğun saf, masum bakış açısını bu cümlelerde görüyoruz: “O hiçbir şey anlatmasa, yaşadıklarını hiçbir zaman anmasa da, ben her geçen gün halamın iç dünyasına daha çok yaklaşıyor, hiçbir ayrıntısını tam olarak bilmediğim öyküsünü, sadakatini, sevgisini, yaşlandıkça incelen, inceldikçe güzelleşen ‘halakız’ı daha çok seviyor, daha çok saygı duyuyordum. Tam kestiremesem de halamda beni etkileyen, çeken başka bir şey vardı” (Su 2015c: 13-14).

Anlatıcının yetişkin – çocuk – yetişkin olarak değişmesi metnin dil ve anlatımında farklılık oluşturur. Aynı zamanda bu farklılık anlatı mesafesinin daralıp genişlemesine de yol açar. Bu daralıp genişlemeler yetişkin anlatıcı – çocuk bakış açısı

/çocuk anlatıcı – yetişkin anlatıcı ve yetişkin okuyucu arasında bir geçişkenlik de sağlar. Bu kullanım hikâyenin anlatımını zenginleştirmektedir.

Gömleği Yırtık Kırmızı Gül hikâyesinde annesi ile babası ayrıldıktan sonra babaannesini ile kalan çocuğun babaannesini ve dedesi ile yaşadıkları anlatılır. Hikâyede babaannesinin öldüğü zamandan geriye dönüş yapılarak anne ve babanın ayrıldığı zaman ve sonrasında yaşananlar anlatılır. Kahraman-anlatıcının evin küçük çocuğu olması ve evde yaşananları onun anlatması okur ile anlatıcı arasındaki mesafenin küçük olmasını sağlar. Okur, anlatılanları doğrudan göz önünde canlandırır. Ancak babaannesinin gençlik döneminde eşi ile ilk tanışması, evlenmesi babaanneden nakildir. Bu bölümlerde ise anlatı mesafesi büyür. Bu hikâyede de anlatıcı hem yetişkin hem de çocuk olarak görülmektedir. Çocukluk dönemlerinin anlatıldığı bölümlerde kullanılan dil ve anlatım farklılık gösterir: “-Nooolur babaanne!..., diye uzatırdık hep birlikte baygın baygın. – Sırnaşmayın, işlerinizi elinize alıp çekilin başımdan haylazlar, derdi.” (Su 2015b: 53) Yetişkin olarak anlatılan bölümde ise daha olgun bir dil ve anlatım söz konusudur: “Sabaha dek gözlerime uyku girmede. Babaannemin hayali gözlerimin önünden gitmiyordu bir türlü. Birkaç kez uyandırdım eşimi. Ne olacaktı böyle?... Uykulu uykulu bakıp ‘Ne bileyim ben, ne yapabiliriz ki?...’ diyor, bir süre sonra öbür tarafa dönüp yatıyordu” (Su 2015b: 67)

Çocuk anlatıcı ve bakış açısının kullanıldığı ve bir değişim görülmeyen *Ütü Yamağı Günler* hikâyesinde kahraman-anlatıcı, belli bir zaman dilimini kronolojik olarak anlatır. Babası tarafından bir terzinin yanında çalışmak üzere götürülen çocuğun, bu işe girme öncesi ve sonrasında yaşadıkları, hissettikleri hikâyenin konusunu oluşturur. Metinde baştan sona çocuğun bakış açısı ve anlatımı kullanıldığı için okur, anlatılanları birinci ağızdan dinler ve anlatıcı ile arasında bir yakınlık kurar. Bu hikâyede de anlatı mesafesi küçüktür. Kronolojik bir anlatım benimsendiği için de daralma ve genişleme görülmez. İncelediğimiz iki hikâyeden farklı olarak anlatıcının bu hikâyede yetişkin olarak görülmemesi dilin daha sade olmasını sağlamıştır: “Köşedeki büfeden sigarasını alıp çakmağına benzin koydurduktan sonra bir de sigara yakıp yürüdü babam. Farkında olmadan hızlanıyordu yürüdükçe. O hızlandıkça ben de ona yetişebilmek ve arkada kalmamak için arada bir koşuyordum. Elimi bıraktığının farkında bile değildi. Caddeye çıkınca, birden hatırlamışçasına dönüp elimden tuttu” (Su 2015a: 60). Ancak çocuk anlatıcı, sade bir dil kullanırken o yaşlardaki bir çocuğa göre çok daha olgundur. Annesinin öğütleri o yaşta bir çocuk için oldukça anlam yüklüdür ve çocuk da nasıl bir sorumluluk aldığı farkındadır: “Ustamın öğütlerini kulağıma küpe yapmam için sıkı sıkı uyarmıştı annem akşamdan. Ne söylenirse yapacaktım. Dikkatli olmayacaktım. Sorulursa cevap verecek, sorulmazsa susacaktım. Ustamla babam çok yakın dost

oldukları için babamın yüzünü kara çıkarmayacaktım... Yanaklarımı avuçlarına almış, babanı utandırma sakın, diye saçlarımı okşamıştı” (Su 2015a: 65).

Suya Vuran Kırılğan Suret (Su, 2015c) hikâyesinde ise çocukluktan yetişkinliğe geçme aşamasında olan ergen bir kızın daha çok iç dünyası anlatılır. Anne ve babasının davranışlarına göre ve söylediklerine göre şekillenen kızın düşünce dünyası, gelgitlerle doludur. Kullanılan dil de o yaşlardaki bir çocuğun düşünce dünyasına uygundur. “Buyurganlık, itiraz, köpürmek, kızmak, duygunun iki ucu, kıvranmak, hırçınlık, mesafeli, öfke değirmeni, varlığının farkında olmayan anne, hoşuna gitmemek, kızgınlık, gurur, (eve) sığmamamak, sadağındaki okları alıp uçlarını bileylemek, tartışma çıkarmak, tahrik etmek, (ilişkileri) germek sertleştirmek, inat, terslik, (kendimle) boğuşmak, boğuntu, söylenip durmak, sinirine basmak, burnundan solumak, sabrın taşması” ifadeleri ergenlik çağlarının psikolojik durumunu gösterir. Özellikle uyumsuzluk ve çatışma bildiren bu ifadelerin karşısında ise anne ve babanın olgun ve eğitimi tavrı dikkat çekicidir.

Aydan Arıdır Yüzleri hikâyesi bir durum hikâyesidir. Bir var oluş sorgulaması olarak da alabileceğimiz hikâyede hayata bakış, hayatı algılama biçimi olgun bir çocuk anlatıcı ve bakış açısından verilir: “Ağlaya ağlaya büyüyorduk hep. Ağıdı en içten arkadaşları bilirdi büyüğümüz küçüğümüz. Doğarken ağlar; duvar diplerinde ağlar; tarlalarda yığınların, bahçelerde çitlerin gölgelerinde, güneşin altında otururken, emeklerken, yürürken... hep ağlardık...” (Su 2015a: 42) Okur, anlatıcı ile arasında bir özdeşlik kurar. Bu özdeşlik anlatı mesafesini küçültür. Başka bir ifade ile bu sorgulama, duygu ve düşünce okurun da dile getiremediği ifadelerdir. Anlatıcının birinci çoğul şahıs kipi olan “biz” zamirini kullanması bu düşüncede etkilidir.

Hikâyede olayların anlatımında kahraman-anlatıcının çocuk olması, dili ve anlatım mesafesini de etkilemektedir. Özellikle zamana bağlı değişimle birlikte yetişkin-çocuk-yetişkin döngüsü içerisinde anlatılan hikâyede anlatı mesafesindeki genişleme ve daralma aynı zamanda dilin kullanımındaki değişiklik ile de takip edilebilir. Kaybedilen değerlerin üzerinde duran Hüseyin Su, geçmiş ve şimdi arasındaki bağı, anlatı mesafesinde meydana geçen genişleme ve daralmalarla okurun da rahatlıkla anlayabileceği bir üslupla hikâyelerini kurgular. Bu üslup, yazar için bir imkân olarak görünmektedir.

2. Hikâyelerde Çoklu Anlam (Çift Katmanlılık)

Çocuk ve yetişkin birey arasındaki zihinsel ve duygusal farklılıklar, bakış açısını ve anlatma tarzının da farklı olmasını beraberinde getirir. Yetişkin yazar, anlatımını ve bakış açısını emanet ettiği çocuk kahramanın, anlamlandıramadığı ya da anlamlandırmamasının da beklenmediği durumlarda bir yetişkinin fark edip yorumlayabileceği

şekilde hikâyesini genişletir. Bu durumda da anlatılan ile yorumlanarak anlatılan arasında belirgin bir fark oluşur. Bu fark metinde çift katmanlılığı meydana getirir.

Gülşefdeli Yemeni hikâyesinde halası ile iç içe bir hayat süren kahraman-anlatıcı, halasının bir günlük hayatını gözlemlerken bir yandan da bu farklılığın karşılaştırmasını yapar. Bu karşılaştırma eğitim, kültür, birikim göz önüne alındığında daha çok yetişkin birine ait gibi görünmektedir: “Hayattan farklı bir birikim elde etmişti halam. Hayatı, hepimizinkinden çok farklı bir süzgeçle süzmüştü o. Bu nedenle onun elindeki hayata ilişkin tutunacak ipuçları, değer yargıları ve yaslanılacak dayanakları bizimkilerden çok daha farklı ve yalın görünüyordu bana. Onun korunakları bambaşkaydı. Onun için bize dokunan ona pek dokunmuyor, bizi yıkan onu yakamıyor, belki yalnızca sarsıyordu. Onu yıkan ve yakan şeyler de bize kâr etmiyordu. Onun çifte kavrulmuş kalbi, yakınlarının ve tanıdıklarının tümünün yerine birden yanacak kadar göyünmüştü acı ve hasretle” (Su 205c: 15).

Halanın, ailenin ve çocuğun hayatında önemli bir yeri vardır. Hayatının yönlendirmesinde merkez kişi konumunda olan halanın bu rolü yine çocuğun olgun bir bakış açısı ile anlatılır: “İşte o zaman hep ulu bir çınara tutunmak ihtiyacı hisseder, bunun da güvenli bir yere yaslanmak zorunluluğu olduğunu düşünürdüm. Gençlik bunalımlarımla ilgilenmeye çalışan öğretmenim bunun bir kaçış olduğunu söylediğimde, daha o cümlesini tamamlamadan karşı koymuş ve kaçmak isteyen yönünün kalabalığa, kesintisiz süren, sürekli her alanda kahramanlar üreten, bu kahramanları da hep birbirine kırdırtan şu yanı başımızdaki hayat mücadelesi denilen kavgaya dönük olması gerektiğini söylemiştim. Boyumdan büyük laflar ettiğimi düşünmüş ve biraz da müstehzi, halamın dünyasını bir boşluk olarak tanımlamıştı. Oysa ben, kendisinin halam kadar bile güvenli basmadığını görebiliyordum” (Su, 205c: 15).

Çocuk bakış açısıyla yazılan eserlerde hisler ve sezgiler ön plandadır. Özellikle ergenlik dönemindeki bir çocuğun psikolojisi daha agresif ve serttir. Kullanılan deyim ve mecazlar, henüz yetişkinler dünyasına ait kodları çözemeyen çocuk için bir yorumlama gerektirir. Dil ve kültüre tam olarak hâkim olamayan çocuk anlatıcı, yazarın çocuğun anlatımına müdahaleleri ile daha açıklayıcı bir anlatım kullanır.

Suya Vuran Kırılğan Suret hikâyesinde ergenlik dönemindeki bir kız çocuğunun anne ve babası ile yaşadıkları onun penceresinden anlatılır. Burada ergen eğitiminde rol model olarak da alınacak anne ve babanın tavrının çocukların duygu ve düşünce dünyasında nasıl bir değişiklik meydana getirdiğini görebiliyoruz. Annesinin kullandığı mecazlı dil, çocuğun dünyasında yorumlanarak aktarılır. Bu bölümlerde annesinin söyledikleri ile bu sözlerin ne anlama geldiğinin ayrı ayrı ifade edilmesi anlatıma bir zenginlik de katmaktadır. Kullanılan mecazın açıklanması söylenen sözün yorum-

lanması olarak okurun anlatım ve yorumu birlikte görmesini sağlar: “Annem de benim söylenmelerime vereceği cevapları, sinirime basmamak ve sözlerimiz karşılaşmasını için temizlediğimiz eşyalarla konuşuyormuş gibi; kızımız *sevmez ama gel seni şöyle bir kez daha durulayalım, silelim, altını alalım, şu tozlarını da ver bakalım, minderlerini kaldırıp şöyle koyuver, şurada dur ve düşün kırılalım deme sakın, aşağı düşün de ablana kırık dökük toplama işi çıkarma, yoksa sana çok kızar, bak zaten burnundan soluyor, ablanıza kalsanız yıllarca yerinizden oynatmaz sizleri..(derdi)”* (Su 2015c: 72)

Beri Dön Güzel de Yüzün Göreyim hikâyesindeki çocuk anlatıcı, yetişkinlerin dünyasında olan bitenleri anlamakta zorluk çeker, anlamlandıramaz. Yetişkinlerin tecrübeleri ile aktardığı sözler ise çocuk anlatıcının dünyasında bir çatışma alanının oluşmasına neden olur. Yetişkinlerin söylediği sözlerin daha sonradan ortaya çıkması bu çatışmaların bir bakıma çocuk anlatıcı açısından olumlanmasını sağlar. Hikâyede çocuk anlatıcı, mahallelerinde hayranlıkla etrafından ayrılmadığı Ali amcanın, hayat karşısındaki duruşunu tam olarak anlamlandıramaz. Anne ve babasının söyledikleri de onun dünyasında yer etmez: “Ali amcanın kahve meclislerinde daha yeni katıldığımız ve sık görüştüğümüz günlerde, evde adını çokça andığımı, biraz da yaşımın gereği olan hayranlığımı gören annem ikide bir, Ali amcan rüzgâr gülü gibidir, sağı solu belli olmaz, derdi. Annemin dilinin altında yatan bu baklanın anlamının, bir gün Ali amcanın gönlünün Selda yengeden de geçebileceği olduğunu aklımın ucundan bile geçirmezdim. Annemin îmâsı boşuna değilmiş, ama açıktan açığa söyleseydi bile tınmazdım kesinlikle” (Su 2015b: 24-25).

Çocuk anlatıcı ve bakış açısı yetişkinlerin dünyasına mesafeli yaklaşmanın bir yoludur. Hikâyede çocuk anlatıcının iç konuşmaları, yetişkinlerin dünyasını anlama çabaları, alt metin olarak ikinci bir anlamı da barındırır. *Gömleği Yırtık Kırmızı Gül* hikâyesinde babaannesi ile birlikte yaşayan çocuk anlatıcı, geçmiş zamanın ahlak anlayışını hâlâ devam ettiren babaannesinin o günlere özlem duymasını kendi dünyasında anlamlandıramaz: “Bizlerin neden babaannem ve onun yaşındaki kadınlar gibi, sevdiklerimizi ve o günleri hatırlayınca kalbimiz kabarmıyor? Neden inşirah bulmuyoruz bir türlü? Tersine daralıyoruz. Kafamızda ve gönlümüzde sükün eden, depreşen anılarla, duygularla âdeta kalbimiz kemiriliyor. Sevğiden de, nefretten de aynı zararı görüyoruz.” (Su 2015b: 54) Bu cümlelerde geçmişin değerleri ile yaşamamış olan ve şimdiki zamanda da bu değerlere sahip olamayan çocuk anlatıcının alt metinde bir yakınmasını görmek de mümkündür. Geçmişin güzellikleri, babaannesinin hayatında yön veren ve tüm güzelliği ile duran bir değer olarak görülürken, çocuk anlatıcı yeni hayat düzeninde kendisini konumlandıramamış, sadece anlamaya çalışmaktadır.

Hüseyin Su, hikâyelerinde geleneğe ve geçmişin hayat biçimine önem verir. Geçmiş tüm güzellikleri ile değerlidir. Çocuk anlatıcının ve özellikle bir kuşak ötesinden babaanne gibi büyüklerin kahraman olarak seçilmesi, geçmiş ve gelecek arasındaki anlam ayırıcının oluşmasını sağlar. Babaannenin ya da diğer yetişkinlerin sözleri geçmişini temsil ederken çocuk şimdiki zamanı ve gelecek zamanın temsilcisidir. Çocuk anlatıcının yetişkinlerin sözlerini anlayamadığı durumlar ya da bu bölümlerde yapılan doğrudan anlatımlar alt metinde geleneğin bir güzelleme olarak alınabileceği gibi şimdiki zamanın değer yargılarının da eleştirisini içerir. Bu üslup hikâyelerdeki çift katmanlılığı oluşturmaktadır.

3. Sosyal Eleştiri/Değer Yargılarının Eleştirisi

Çocuk bakış açısının kullanılması sosyal eleştiri ve değer yargılarının eleştirisi için yazara geniş bir imkân tanır. Çocukların karmaşık olmayan düşünce yapıları, toplumsal konular karşısında tarafsız bir tavır takınmalarını sağlar. Bu nedenle de gerek toplumsal konular gerekse yetişkinlerin değer yargıları çocuklar tarafından sorgulanır. Çocuk anlayamadığı durumlar karşısında ya da kendi düşünce yapısı içerisinde ters gelen her duruma ya sorgulayarak ya da karşı çıkarak tepki gösterir.

Çocukların, yetişkinlerin dünyası karşısındaki duygularını en iyi anlatan hikâyelerden biri *Suya Vuran Kırılğan Suret* hikâyesidir. Ergenlik yaşındaki bir kızın anne ve babası ile ilişkileri, onlara ait değerler karşısında isyan, reddetme ya da onun bir parçası olmaya çalışma gibi tepkileri göstermesi bakımından ilginçtir. Yazar, ergen bir kız çocuğu üzerinden yetişkinlerin değer yargılarını sorgular.

Kahraman-anlatıcı babası ve annesi arasındaki ilişkiyi sorgular ve eleştirir: “Babamın, hayatını annemin ellerine bırakıp yaşayışı da öfkemi üzerine çekiyordu. Kızları olarak annemden yana olmam gerektiği düşünülebilir, ama ben tersine evimizde babamın otoritesini arardım, arkadaşlarımızla bir araya geldiğimizde ailelerimizden söz ederken babamla ilgili pek bir şeylerden söz etmeyişiimin dikkat çektiğini düşünerek, zaman zaman; babam bana kızdı, babam hesaba çeker, babama sormadan annem hiçbir şey yapamaz... gibi hiç de babamın mizacına uymayan şeyler söyledim. Bununla birlikte biliyordum ki, babam sert, müdahaleci bir insan olsa, ne denli haklı olursa olsun onun da uyarılarını, öğütlerini dinlemek hiç de hoşuma gitmeyecekti. Bu kez de babamla şimdikinden farklı ve tersinden bir sinir savaşına girecektim.” (Su 2015c: 64-65)

Doğru ya da yanlış kavramları çocuk düşüncesinde daha kesin ve nettir. Özellikle ergenlik döneminde olay ya da durumlar karşısında çocukların gösterdiği tepkiler ani ve normalden çok daha şiddetlidir: “Her zaman bunları hiç düşünmemiş, hiç pişman olmamış, annemle babama karşı kâlbim üzüntüyle, sevgiyle dolup taşmamış, on-

ları hiç, ama hiç incitmemeye defalarca söz verip, yeminler etmemişim gibi, tam da kendimi yendiğimi düşünürken, kendime yenilerek; doğru ve güzel bulduklarına, gördüklerime karşı bir tür utanma ve öç almaya benzer bir şekilde geriden durur, yanlış bulduklarına ve gördüklerime karşı da inanılmaz bir ilgi duyduğum hâlde, beni tutan bir hisle âdeta dudaklarımı yalayarak seyirci kalır, varlığımın iki ucu arasında soluğum kesilircesine gider gelirdim” (Su 2015c: 70).

Anne ve babası örnek bir hayat sergileyen kahraman-anlatıcı, onların olumlu yönlerini anlatırken alt metinde sosyal eleştirilerini de sıralar. Arkadaşları arasında anne ve babasından utanan çocuklar, maddi sorunlar yüzünden tartışan ve bunu çocuklarına yansıtan anne babalar da olumsuz örnek olarak alt metinde eleştirilir. Annesinin sokakta, pencerede komşu kadınlarla sohbet etmemesi, babasının eve gelirken yolda tanıdıkları ile ayaküstü sohbet etmemesi kahraman anlatıcının toplumda görülen bu davranışları eleştirdiği noktalarıdır. Hikâyede yazar, ergen bir kız çocuğu üzerinden sorunlara karşı olumlama ile yaklaşır. Olumsuzlukları sıralamaktansa örnek bir aile tablosu çizerek alt metinde olumsuzlukları eleştirir.

Ütü Yanığı Günler hikâyesinde de benzer bir durum söz konusudur. Kahraman anlatıcının, babası tarafından terzinin yanına çırak olarak işe verilmesinden oluşan olay, olumlama ile kurgulanmıştır. Alt metinde ise kaybedilen meslek ahlakı ile ilgili eleştiriler sıralanır. Çocuk anlatıcının arkadaşı Suat’ın iş yeri ile ilgili anlattıkları hikâyedeki ilk olumsuzluk olarak yer alır: “Her akşam bir araya geldiğimizde, avlu duvarının üzerine oturur, ayaklarını sallar, bizi ağzına bakıtarak ballandıra ballandıra, bire bin katarak çalıştığı dükkâna kimlerin gelip gittiğini, orada nelerin konuşulduğunu, deste deste paraları çoğunun adını ilk kez Suat’tan duyduğumuz çeşit çeşit giysileri, gelinleri, kızları anlata anlata bitiremezdi” (Su 2015a: 62) Suat’ın iş yerine ait bilgileri paylaşması olumsuz bir durumdur. Annesinin çocuğa öğütleri ise işyerinin kurallarını göstermesi bakımından önemlidir: “Ustamın öğütlerini kulağıma küpe yapmam için sıkı sıkı uyarmıştı annem akşamdan. Ne söylenirse yapacaktım. Dikkatli olmayacaktım. Sorulursa cevap verecek, sorulmazsa susacaktım ve olur olmaz biçimde ortaya atılmayacaktım. Ustamla babam çok yakın dost oldukları için babamın yüzünü kara çıkarmayacaktım” (Su 2015b: 65).

Çocuk kahramanın ilk iş günü çırakla birlikte su almaya gittiklerinde çırağın anlattıkları da sosyal bir eleştiridir: “Caminin avlusunda çeşmenin başına oturup konuşmaya başladık. Konuştukça konuşuyordu o. Sanki dükkâna hiç dönmeyecekmişiz, varınca neden geç kaldığımızı soran olmayacakmış gibi kaygısızdı. Çok bilmiş bir arsızlıkla kesip biçiyordu kalfayla öteki çırak arkadaşını. Ustadan övgüyle, kalfadan sövgüyle, çıraktan ise küçümsemeyle söz ediyordu. Daha sonraki günlerde arkadaşımın

bu hâlinin nedenlerini kısmen anlayabilecekti” (Su 2015b: 64) Bu eleştiriler, çırakların usta ve diğer çalışanlarla ilgili dedikodu yapmasının toplumsal bir sorun olarak eleştirildiği ifadelerdir.

Gömleği Yırtık Kırmızı Gül hikâyesinde anne ve babasının ayrılışı karşısında bu ayrılığa anlam veremeyen bir çocuk söz konusudur. Anne ve babanın ayrılması çocuğun kendi dünyasında anlamlandıramadığı bir olaydır. Çünkü onun dünyasında aile bir arada bulunmalıdır ve ayrılmalarını gerektirecek hiçbir şey olmamalıdır: “Biz çok sonra anladık ama gerçekten de o gün bitmiş meğerse her şey. Her ikisi de hâlâ yaşadıkları hâlde, varlıklarıyla, üçümüzün hayatında da bir anne ve bir baba olarak hiç yerleri olmadı. İki insanın ‘bir hayatını’, çocuklarının bile köprü olamayacağı bir şekilde bu denli büyük bir uçurumla ayıran neydi acaba? Hâlâ aklıma da hayalime de sığdıramıyorum” (Su 2015b: 51).

Babaannenin eşine olan sevgisinin, aşkının anlatıldığı bölümde modern zamanın aşklarının eleştirisini de görmek mümkündür: “Siz hiç babaannem gibi kadınların bir erkeğe gönül verdikleri günü ve o erkeği hatırladıklarını, bir muskanın muşambasının katlarını açar gibi saygı ve incelikle o günlerden söz ettiklerini, sevmiş olmanın huzuruyla gözlerinin ıslı ıslı yandığını, alınlarının güvenle parladığını, yanaklarının hayâ ile kızardığını, ağızlarından bal aktığını görüp dinlediniz mi? Babaannem bu kadınlardan biriydi işte” (Su 2015b: 54).

Şehrin büyümesi ve kalabalıklaşması ile geleneğin terk edilmesi de eleştirilir: “O zaman şehir bu denli büyük değilmiş. Şehrin bir ucundan öbür ucuna herkes birbirini tanımış. Hangi mahallede bir salâ verilse bütün şehir oraya toplanır ki bir düğün yapacak olsa âdeta bütün şehre okuntu gönderirmiş. Şehir, bir cadde, aynı caddeye çıkan sağlı sollu birkaç sokak, resmî daireler, okullar, devlet hastanesi ve bir iki de otelden ibaretmiş. Biz şehrin o günkü hâlini hayal meyal hatırlıyoruz şimdi” (Su 2015b: 54).

Babaannenin eşi ile evlenmeden önce karşılaşmaları ve abinin bu evliliğe karşı çıkması nedeniyle kaçırma girişimi karşısında babaannenin söyledikleri de çocuk anlatıcının terbiyesinde önemli bir yere sahiptir: “- Sonrası böyle işte katırlar. Şimdiki kızlar gibi ar damarımız çatlamamıştı bizim. Uduma boğuldum da günlerce hiç kimseye bir şey diyemedim. Elim yanağımda, kâlbimde güpürtüyle günlerce dolaştım durdum bastığım yeri görmeden” (Su 2015b: 60).

Hayat karşısında yetişkinlerin duruşu, çocuklar için bir örnektir. Çevresindeki yetişkinlerin hal ve hareketlerini sürekli kıyaslayan çocuk, kendisi için bir sonuç çıkarır. Yetişkinlerin olaylar karşısında farklı davranışları, değer yargılarının değişkenlik göstermesi çocuğun dünyasında bir karışıklığa neden olur. *Gülşefdeli Yemeni* hikâye-

sinde de böyle bir karışıklık söz konusudur: “Çevresinde olup bitenlerin, gelip kendisini buluveren bunca insanın, bunca dileklerinin, hayatın bunca kalabalığı arasında bir deniz durgunluğu, güven ve teslimiyet kaygısızlığı ile hiçbir şeyi azımsamadan, hiçbir şeyi yüksünmeden yaşayıp giderdi halam. Daha sonraları kadın erkek, genç yaşlı, çoluk çocuk bütün insanların hayatlarındaki çırpınışlarına daha yakından cinnete bu denli yakın duruşlarının ve çırpınışlarının mı haklı olduğunu, hatta hayatımıza hangisinin yön verdiğini, hangisinden vazgeçersek kaybedeceğimizi düşündükçe aklım karıştırdı” (Su 2015c: 17).

Çocuk anlatıcı halasının hayata bakışını da hayranlıkla anlatır. İnsanların “bunca itişip kakışmasını(nı) ahmaklık” olarak gören hala, çocuk için bir rol model oluşturur. Halanın olumlu özellikleri, toplumun kaybettiği değerleri göstermektedir: “Anlıyorum ki, halamın belki de el yordamıyla da olsa bulduğu, sanırım onun neyi bulduğunun farkında bile olmadan bulduğu, o ince bağlantıyı bulmaktı. O, bir bitkinin kökleri gibi toprağın altından akıp giden su damarlarına ulaşmıştı. Halamın öyküsü, insanın o büyük romanına karışıyordu. Halama bakıp yürekleri parçalananlar, onun hasretinde bulduğu huzurdan ve ayaklarının toprağın altındaki suya değişinden habersizdiler” (Su 2015c: 18).

Toplumun değer yargılarının, zamana ve mekâna göre hızlı bir şekilde değişmesi ve geçmişe, geleneğe ait değerlerin yitirilmesi Hüseyin Su hikâyelerinin odak noktasını oluşturur. Kaybedilen değerleri çocuk anlatıcıyı kullanarak aktaran yazar, olumlu örnekler üzerinden zamanın değişen algısını eleştirir. Doğru ve yanlışın toplumda zaman ve mekâna göre farklılık gösterebilmesi nedeniyle yazar, çocuk bakış açısı ile doğruyu daha açık ve net bir şekilde ifade etmenin yollarını arar. Bu tarz bir anlatımın Hüseyin Su hikâyelerinin başarılı bir yönü olduğunu da ifade etmek istiyoruz.

4. Kültürel ve Toplumsal Önyargıların Ötesindeki Gerçeklik

Çocuk bakış açısı, kültürel bilinçaltının, önyargıların ve zamanla kazanılmış değerlerin yol açtığı sapmalardan uzak olması nedeniyle gerçekliğin ifade edilmesinde daha tarafsızdır. Çocuklar, dünyaya önyargısız bakarlar. Yazar için de çocuk bakış açısının arkasına gizlenmek, toplumsal önyargıların eleştirilmesinde daha geniş bir imkân tanır.

Yanağında Dedemin Sakal İzleri hikâyesinde dedesi ile şakalaşan çocuk için söylenen her şey onun için gerçektir: “Dilimi tutup çekecek yine, biliyor olacağım, beni bağırtacak ve ardından kahkahayla gülecek, göbeğini hoplata hoplata gülecek; dilimi çekeceğim, beyaz mı? diye soracağım, oruç olduğuma, yemediğime, içmediğime inandırmaya çalışacağım; inandırmalıyım diye düşüneceğim, çünkü iftarla birlikte dedeme

satacağım orucumu, elini öpeceğim, o da beni öpecek ve bana bir tarla bağışlayacak, bir ev, bir bağ, bir bahçe bağışlayacak; o ândan itibaren sahipleneceğim o tarlayı, bağı, bahçeyi; benim tarlamın, benim bağımın ve bahçemin sürülüp sürülmediğini, ekilip ekilmediğini, bellenip bellenmediğini, sulanıp sulanmadığını... soracağım hep; beni kızdırmak isterse bunları bağışlamayıp babaanneme göz kırparak; ben oğluma mahal- lenin en güzel kızını alacağım, diyecek..." (Su 2015c: 35) Çocuk anlatıcı için yetişkinle- rin söylediği her söz gerçektir. Şaka, kandırma ya da yalan çocuğun saf dünyasında yer almaz.

Çocuk için dede, sığınılacak bir limandır. Yaramazlık yaptığında ya da anne ve babasını kızdıracak bir şey yaptığında dedesine sığınması ve anne babasının azarından bu şekilde kaçması çocuk için bir çıkış noktasıdır. Çocuk, bu durumun farkındadır: "Dedemin boynuna kollarımı dolayıp sarılacağım, şimdi barışacağız işte, evin içinde dedemin en büyük neşesinin ben olduğumu hep bileceğim, bunu da sonuna kadar kullanacağım, her istediğimi herkese yaptıracağım, bir dediğim iki edilmeyecek, benim isteklerimi görmeyip duymayan olursa onları hemen paylayacak dedem, annemle ba- bam şımaracağımdan korkacaklar, ne de olsa kendi çocuklarıyım, ama dedemin ya- nında gıkları çıkmayacak, oh olsun; annemin sevmediği, parmağını sallayıp beni tehdit ettiği, babamın kaş göz ve bıyık işaretleriyle sorarım dediği davranışlarımı bile sırtımı dedeme dayayarak yapacağım evdeki iktidarımın sınırsız özgürlüğü ile..." (Su 2015c: 39)

Çocuk anlatıcı; anne, baba, dede, babaanne, yengeleriyle birlikte geniş ailede bir ramazan gününü anlatır. Dedenin evdeki otoritesi ve diğer aile bireylerinin ona karşı olan saygısı ve onun yanında çocuğa bile kıyamamaları, çocuğun da tam bir sevgi ve saygı ortamında eğitilmesi örnek bir aile tablosunu oluşturur. Çocuk anlatıcı, etrafı kendi bakış açısı ile izler ve olduğu gibi anlatır. Çocuğun yaramazlık yaptığında dede- sine sığınması karşısında bile anne ve baba saygılarından dolayı bir şey söylememeleri geleneksel aile ilişkilerinin hangi saygı ortamında gerçekleştiğini göstermesi bakımın- dan önemlidir. Çocuk anlatıcı yorumsuz bir şekilde gördüklerini herhangi bir neden sonuç ilişkisine bağlamadan ve önyargısız bir gözlemlerle aktarır. Bu anlatım, metne bir samimiyet de kazandırmaktadır.

Beri Dön Güzel de Yüzün Göreyim hikâyesinde Ali amcanın çok savruk bir hayat yaşaması, sürekli yeni birilerine âşık olması köydeki insanlarda bir güvensizlik oluş- turmuştur. Onun Selda isminde bir kadınla evlenerek köye gelmesine köylü yine şüp- heyle yaklaşır. Köyün çocukları ile birlikte oturup kalkması ve renkli hayatını onlara anlatması çocukların ilgisini çeker. Ona karşı hayranlık besleyen çocuk anlatıcı, Ali amcanın çocuklarla birlikte namaza girmesini köylünün eleştirdiğinden bahseder. An-

çocuk anlatıcı, Ali amcayı kendi dünyasında farklı bir yerde konumlandırmıştır, ona bir önyargı ile bakmaz: “Camiye gittiğimizi yadırgayan insanlar, elimizde bir de noksan dokuzluk tespih görseler, tarikata girdiğimizi düşünüp bizi tefe koyarlar, diye gülerdi. Dedim ya, kuyruğu her zaman dikti ve bu da ona yakışırdı” (Su 2015b: 16) Annesinin tecrübeleri ile çocuk anlatıcıyı uarması bile fayda etmez: “Ali amcanın kahve meclislerine daha yeni katıldığımız ve sık görüştüğümüz günlerde, evde adını çokça andığımı, biraz da yaşımın gereği olan hayranlığımı gören annem ikide bir, Ali amcan rüzgâr gülü gibidir, sağı solu belli olmaz, derdi. Anemin dilinin altında yatan bu baklanın anlamının, bir gün Ali amcanın gönlünün Selda yengeden de geçebileceği olduğunu aklımın ucundan bile geçirmezdim. Annemin îması boşuna değilmiş, ama açıktan açığa söyleseydi bile tınmazdım kesinlikle” (Su 2015b: 25).

Yazar, her ne kadar çocuk anlatıcının arkasına gizlenirse gizlensin kendi duygu ve düşüncelerini bir şekilde esere yansıtır. *Suya Vuran Kırılğan Sûret* hikâyesinde de çocuk anlatıcı, kişisel gelişim kitaplarında anlatılanları eleştirirken bu düşüncelerin yetişkin yazara ait bir değerlendirme olduğu anlaşılmaktadır: “Benim yaşımdaki gençlerin psikolojisine yönelik onlarca kitap okudum. Doğrusu hiçbir yararını gördüğümü söyleyemem. Bu kitaplarda annem, babam ve çevremde tanıdığım insanlardan hiçbirisi yoktu. Roman kahramanları, o kitapların yazarlarından daha sıcak, daha bilge ve daha hayata denk düşen şeyler söylüyorlardı. En önemlisi de yaşıyorlardı. Annem, babam var, ben vardım. Ötekiler, hep yaşamsız bilgileri sayıp döküyorlardı. Şu test kitaplarından çok da farklı değillerdi hani” (Su 2015c: 65).

Evlerine arkadaşlarını çağıran çocuk anlatıcı, arkadaşları ile anne ve babasını tanıştırmaktan utanıp utanmadığını sorgular. Ergenlik dönemlerinde görülen anne ve babadan utanma duygusunun yanlışlığını çocuk anlatıcı, büyük bir olgunlukla ele alır. Bu sorgulamada da yetişkin yazarın düşüncelerini görmek mümkündür: “Evimize birkaç arkadaşım gelecek olsa, benim için ev daraldıkça daralırdı. Arkadaşlarım gelir gelmez babamın dışarı çıktığı, annemin de arada bir görünüp bir şeyler istiyor musunuz, diye bakıp çekildiği halde, hepimiz bir anda ve kucak kucağa oturuyormuşuz gibi bir duyguya kapılırdım. Böylesine bir yürek daralmasını neye yoracağımı bilemezdim. Arkadaşlarımın yanında annemle babamdan mı utanıyordum?” (Su 2015c: 75).

Çocuk anlatıcı, anne ve babasına karşı itirazlarında ve anlamsız sinirliliklerinde kendisini yenmeyi başarabilmiş bir karakter olarak yer alır. Ergenlik çağındaki çocukların başta anne ve babaları ile uyumsuz bir tavır sergilemeleri ve onlardan uzak kalmayı tercih etmeleri modern zamanın en büyük sorunlarından biridir. Burada ise çocuk anlatıcı, kendisinde oluşan bu düşünceleri aşarak birey olabilmeyi başarmıştır: “Annem üç bardak nar şerbeti ile çıkageldi az sonra. Babamın yanına oturdu. Babam,

anneme dualar ederek bardağını alıp koltuğuna iyice yerleşti. Gidip ben de aldım bardağımı. Teşekkür etmek istedim, sesim duyulmayacak kadar yumuşadı boğazımda. Yüzüm rahatladı. Gözlerimin önü pul pul oldu. Gözlerimi kırpsam” (Su 2015a: 77)...

Çocuk bakış açısı, yetişkinlerin dünyasındaki kavram ve değerlerin yeniden değerlendirilmesi için pek çok imkân sunar. Hayatı, gelenekleri ve değer yargılarını yetişkinlerin çocuklara sunduğu şekliyle değerlendirdiğimizde, doğruluğunu sorgulama noktasına geliriz.

Sonuç

Çocuk bakış açısının kullanıldığı metinler gerek dil gerekse kurgu açısından farklılıklar gösterir. Son dönem Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden biri olan Hüseyin Su, çocuk anlatıcı ve bakış açısının imkânlarından yararlanır. Hikâyelerde, sözü çocuk anlatıcıya emanet eden yazar, bu şekilde metinde zaman zaman genişleyip daralan bir anlatı mesafesi oluşturur. Okurun dikkatini belli bir noktaya toplama ve verilme istenen mesaja yoğunlaştırma gibi amaçlar, bu anlatı mesafesindeki değişiklikler ile daha dinamik bir şekilde sunulur. Çocuk bakış açısının kullanılması, hikâyelerde çift katmanlı bir anlatımı da beraberinde getirir. Geçmiş ve geleneğin değerlerinin güzelliğini ve önemini ifade edebilmek için bir köprü görevi gören çocuk anlatıcı, zamana ve mekâna olumlu yönlerden bakar. Rol model oluşturması bakımından bu bakış açısının hikâyelerde genel bir üslup özelliği olduğunu söyleyebiliriz. Çocuk, yaşadığı çevreyi, insanları kendi penceresinden olumlu yönleriyle seçer. Bu olumlu seçim, aynı zamanda metinde zamanın bozulan değer yargılarını, bozulmuş ve aslından uzaklaşmış yaşam biçimini alt metinde eleştirir.

Modern zamanın gelenekten uzaklaşması ve kendi kurallarına, yapısına göre bir insan profili oluşturması Hüseyin Su hikâyelerinde eleştirilen bir tutumdur. Yazar, bu eleştirilerini çocuk anlatıcı üzerinden yapar. Bu bakımdan hikâyede aynı zamanda aktör olarak da yer alan çocuk, kendisinden beklenmeyen bir olgunluğa sahiptir. Bu olgunlukta yazarın kendi duygu ve düşüncelerini çocuk anlatıcı üzerinden anlatması etkilidir. Birikim, kültür ve eğitim gibi konularda henüz yeterli olgunluğa erişememiş çocuk, hayata yetişkinlere özgü bir pencereden bakar. Zaman zaman yazara ait olan bu duygu ve düşünceler hikâyelerde anlatı mesafesinin büyümesine neden olmaktadır.

Çocuk bakış açısıyla anlatılan hikâyelerde çocuk sadece tanık değil aynı zamanda aktördür. Çocuk aktörlerin olaylara bakışı ise yazar için saf ve önyargısız bir gerçeklik oluşturma imkânı sunmaktadır. Hüseyin Su, çocuk anlatıcı ve çocuk bakış açısını geçmiş ve geleneğin değer yargılarının önyargısız anlatılmasında ve alt metinde modern zamanın eleştirilmesinde başarılı bir şekilde kullanmıştır diyebiliriz.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Şerif (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yay.
- Akyıldız, Hülya Bayrak (2016). "Çocuk Bakış Açısının Anlatıda Kullanılışı ve İşlevi Üzerine", *Bilig, Yaz, Sayı 28*.
- Al-Qasem, Ruby (2009). *True Selves: Narrative Distance in Stories of Fiction and Nonfiction*. University of North Texas: UMI Dissertations Publishing.
- Çetin, Nurullah (2008). *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Öncü Kitap Yayınları.
- Sözen, Mustafa (2008). "Anlatı Mesafesi- Anlatı Perspektifi Kavramları, Sinematografik Anlatı ve Örnek Çözümlenmeler". *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi 4 (8)*: 123–145.
- Su, Hüseyin (2015a), *Ana Üşümesi*, (3.Baskı) İstanbul: Şule Yayınları.
- Su, Hüseyin (2015b), *Aşkın Halleri*, (5.Baskı) İstanbul: Şule Yayınları.
- Su, Hüseyin (2015c), *Gülşefdeli Yemeni*, (7.Baskı) İstanbul: Şule Yayınları.
- Tekin, Mehmet (2014). *Roman Sanatı, Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötüken Yay.